

จากอาสาร้างปืน

สืบตำนานคนกวาดตุ้งกรุงสยาม

โดย ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง

~Sompote~

တိကျစွာ

คำนำสำนักพิมพ์

จากแผ่นดินโพ้นทะเลที่แสนไกลมาถึงแผ่นดินไทยที่อุดมสมบูรณ์และ
ทำมาหากินได้สะดวกนั้น เป็นที่ใฝ่ฝันของชาวจีนแผ่นดินใหญ่ในยุคนั้น
เป็นอย่างมาก มีชาวจีนทั้งชายและหญิงได้ข้ามน้ำข้ามทะเลเข้ามาทำมาหากิน
ที่เมืองไทยกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้เข้ามาประกอบอาชีพที่ตนเองถนัด ไม่ว่าจะเป็น
ช่าง เป็นแม่บ้าน เป็นพ่อค้า ฯลฯ นอกจากการประกอบอาชีพแล้ว
ชาวจีนยังได้นำเอาวัฒนธรรมเรื่องการกินอาหารของตนเข้ามาด้วย จนเป็นที่
รู้จักกันทั่วไปมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากอาสาร้างเท้า สืบตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม เป็นหนังสือที่
บอกเล่าถึงเรื่องราวการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของชาวจีนกวางตุ้งที่หนีความยาก
ลำบากจากแผ่นดินใหญ่ เข้ามาทำมาหากินในแผ่นดินไทย ซึ่งส่วนใหญ่ได้เข้ามา
อยู่กันเป็นชุมชนใหญ่ สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ นอกจากนั้นยังได้
กล่าวถึงการประกอบอาชีพในด้านต่างๆ ตามความถนัดแล้ว ยังได้กล่าวถึง
วัฒนธรรมการทำอาหารของชาวกวางตุ้งซึ่งเป็นอาหารที่ขึ้นชื่อเป็นที่รู้จัก

จากอาลัยถึงหย่าฉ่า

ของคนไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับกันมาก ทำให้ทราบว่าน่าจะเป็นอาหารอร่อยออกมาสักจาน ต้องใช้เวลาและมีฝีมือในการปรุงเพียงใด

สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์นรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้เป็นผู้นำเสนอหนังสือ

จากอาลัยถึงหย่าฉ่า สืบตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม เล่มนี้สู่สายตาของท่านผู้อ่านอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการจัดพิมพ์ครั้งที่สี่ โดยผู้เขียน ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง ได้มีการปรับปรุงเนื้อหา และภาพประกอบเพิ่มเติม เหมาะที่จะเป็นแหล่งค้นคว้าสำหรับผู้สนใจในเรื่องราวการอพยพของคนไทยเชื้อสายจีน

สำนักพิมพ์หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะสืบสานตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยามไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ และไม่ลืมความเป็นตัวตนไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหนก็ตาม

ด้วยมิตรภาพและความปรารถนาดี
สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น

คนกวางตุ้งมาจากไหน

ทุกวันนี้ คนไทยจำนวนไม่น้อยมักจะเข้าใจว่าคนไทยเชื้อสายจีนทุกคนในเมืองไทยนั้น ตื่นขึ้นมาก็ “จ๋างเอ็ก” อาบน้ำ แล้วไป “เจียะบึง” คือกินข้าว หากจะดำใครก็ล้อด้วยคำว่า “เก๋วเจ้ง” ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนเป็นภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋วทั้งสิ้น และการที่พากันคิดเช่นนั้นก็เพราะประชากรจีนโพ้นทะเลในเมืองไทยและคนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ คือชาวจีนที่พูดภาษาแต้จิ๋ว ดังนั้น คนหน้าต๋หน้าหมวยทุกคนในเมืองไทยจึงถูกเหมามาว่าเป็นจีนแต้จิ๋วไป แต่แท้จริงแล้วยังมีคนจีนที่พูดภาษาอื่นต่างๆ กันออกไปอีก และข้าพเจ้าก็นับว่าเป็นคนไทยเชื้อสายจีนคนหนึ่งเหมือนกัน แต่ไม่ใช่จีนแต้จิ๋ว จึงอดหงุดหงิดไม่ได้ทุกครั้งที่มีคนมาเรียกเราว่า “หมวย” ซึ่งคงคล้ายกับเวลาที่มีคนภาคกลางไปเรียกคนสุพรรณว่า “อีหล่า” เพียงเพราะเขาแยกไม่ออกระหว่างคนไทยสุพรรณบุรีกับคนไทยร้อยเอ็ด เนื่องจากเขาไม่เข้าใจถึงความแตกต่างของคนทั้งสองกลุ่มนี้เอง แต่หากได้ศึกษาและพิจารณากันอย่างจริงจังสักหน่อย เราจะเห็นว่ามีความต่างกันอย่างมากมายระหว่างคนแต่ละพวกแต่ละท้องถิ่น เรื่องนี้ก็เช่นเดียว

กับเรื่องของคนจีนในเมืองไทยและคนไทยเชื้อสายจีนทั้งหลาย นั่นคือ นอกจากจะมีคนจีนที่พูดภาษาแต้จิ๋วแล้ว เรายังมีคนจีนที่พูดภาษาฮกเกี้ยน ไหหล่า เชียงไฮ้และคนจีนพูดภาษากวางตุ้งอยู่ด้วย

ในฐานะที่ข้าพเจ้าถือว่าตัวเองเป็นคนไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้ง และพอมีความสามารถในทางขีดเขียนหนังสืออยู่บ้าง จึงตั้งใจว่าจะต้องเขียนเรื่องของคนกวางตุ้งในเมืองไทยไว้สักเรื่องหนึ่ง เท่าที่สติปัญญาและความสามารถจะพึงทำได้

มณฑลกวางตุ้ง ที่ตั้งและภูมิศาสตร์

ถ้านับเอาเมืองซีอาน (ไซ้อ่าน) ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของจีนในยุคราชวงศ์และเป่ย์จิง (ปักกิ่ง) เมืองหลวงของประเทศจีนใหม่ปัจจุบัน ซึ่งกำเนิดขึ้นในปี 1949 เป็นศูนย์กลางวัดระยะทางแล้ว มณฑลกวางตุ้งนับได้ว่าเป็นคนชายขอบทีเดียว เพราะอยู่ไกลจากเมืองหลวงเหล่านั้นมาก ในคริสต์ศตวรรษที่ 7-10 อันเป็นช่วงที่กษัตริย์จีนมีอิทธิพล วาสนาและบารมี บริเวณมณฑลกวางตุ้งขยายอาณาเขตยาวเหยียด ไปถึงทางภาคเหนือของเวียดนามในปัจจุบัน แต่เมื่ออำนาจเสื่อมทรามลง ดินแดนทางด้านนี้ก็หดเข้ามา ในขณะที่ดินแดนกวางตุ้งยังคงอยู่กับจีนต่อไป แต่เวียดนามสามารถแยกตัวออกไปอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน จึงไม่น่าแปลกที่ประเทศเวียดนามมีชาวจีนที่พูดแต้จิ๋วและกวางตุ้งอาศัยอยู่มากจนถึงทุกวันนี้

สภาพภูมิศาสตร์ของมณฑลกวางตุ้งนั้นตั้งอยู่ริมทะเลทางภาคใต้ของประเทศจีน เรียกว่าทะเลใต้ (หน่ามหอย) ทางทิศตะวันตกติดกับมณฑลกวางซี (กวางไช้) ทางตะวันออกติดกับมณฑลฟูเจี้ยน (ฟูกิน) ทางเหนือติดกับมณฑล 2 มณฑลคือ มณฑลหูหนาน (หูหน่า) และเจียงซี (ก๊องไช้) ตรงปลายดิ่งยังมีเกาะสำคัญคือ เกาะไหหล่า (หอยหน่าม) ตั้งอยู่ตรงดิ่งทางตะวันตกเฉียงใต้ และเกาะฮ่องกง (ห่องก่อง) ซึ่งตั้งอยู่ตรงดิ่งทางใต้ตรงข้ามกับมณฑลกวางตุ้งเลย

ทีเดียว เป็นเกาะที่มีความสำคัญมากกับการพัฒนาของมณฑลกวางตุ้งทั้งด้าน
สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ใครก็ตามที่คาดหวังจะได้พบเห็นความเป็นจีน
ในมณฑลกวางตุ้ง รับรองว่าต้องผิดหวัง เพราะที่นี่คือดินแดนที่พัฒนาไปตาม
กระแสตะวันตกและรูปแบบของอาณานิคมฝรั่ง บ้านเมืองตลอดจนนิสัย
ใจคอของผู้คนก็ผิดกับคนจีนในส่วนอื่นๆ ของประเทศอย่างมาก เพราะ
คนที่นี่เกิดมาเพื่อเป็นพ่อค้าโดยแท้จริง

คนกวางตุ้งคือคนจีนกลุ่มหนึ่งที่ตั้งรกรากอยู่ทางใต้ของประเทศจีน
ในมณฑลที่ปัจจุบันเรียกว่ามณฑลกว่างตง (กว่างตุ้ง) มีเมืองหลวงคือ
เมืองกวางโจว (กว่างเจ้า) แต่เดิมนั้นผู้คนในดินแดนทางใต้ที่เป็นมณฑล
กวางตุ้งในปัจจุบันคือชนเผ่ากลุ่มหนึ่งเท่านั้นเอง เช่นเดียวกับคนจีนอีก
มากมายหลายเผ่าที่มารวมกันอยู่ภายใต้การปกครองของจักรวรรดิจีน และ
คนจีนในกำแพงใหญ่ที่ถือตัวว่าเป็นจีนที่มีอารยธรรม มองว่าคนในดินแดน
กวางตุ้งที่ห่างไกลเป็นคนเถื่อน เป็นคนที่ไม่ใช่ผู้เจริญ คนที่มีวัฒนธรรม
ต้องอยู่ภายในกำแพงเมืองจีนเท่านั้น แม้ทุกวันนี้เมื่อไปเมืองจีน คนฮั่นเขา
ยังพูดถึงคนกวางตุ้งว่าเป็นชนกลุ่มน้อยพวกหนึ่งทางใต้

เมื่อพูดถึงเมืองใดเมืองหนึ่งแล้ว ดูเหมือนว่าแต่ละเมืองจะต้องมีนิทาน
ประจำเมืองอยู่เสมอ ที่กวางตุ้งนี้ก็เช่นเดียวกัน เล่ากันมาว่ากาลครั้งหนึ่งนาน
มาแล้ว มีเทวดารูปางเหมือนพะเหาะลงมาจากสวรรค์ มาที่กวางตุ้งนี้แหละ
และในปากเทวดาพะเหาะได้กรุณาคาบเอารวงข้าวมาด้วย 5 รวง เพื่อช่วยให้มนุษย์
มีข้าวกิน ซึ่งนิทานเรื่องนี้รู้ลึกรู้ลึกว่าออกจะสิ้นเหลือเกิน คงเช่นเดียวกับ
นิสสัยคนทางนี้ที่ว่องไวรวบรัดไม่เยิ่นเย้อ เวลาเมื่อไรทำมาหากินเท่านั้นเอง
ที่นี้หากจะพูดกันอย่างวิชาการหน่อยเราจะพบว่า ดินแดนกวางตุ้งนี้เคยเป็น
เมืองที่มีกำแพงล้อมรอบเช่นเดียวกับเมืองอื่นๆ ทั่วโลกที่เขาจะมีกำแพงไว้
กันศัตรู นั่นคือเมื่อ 214 ปีก่อนคริสต์กาล อันเป็นสมัยที่การเดินเรือยัง
ไม่พัฒนาไป มนุษย์ต้องอาศัยหากินอยู่บนบกและริมทะเลใกล้ๆ เท่านั้น

แต่แล้วพอตกมาถึงสมัยราชวงศ์ถัง การเดินเรือทะเลเจริญขึ้น มนุษย์สามารถออกไปได้ไกลกว่าเดิมจนถึงขึ้นเดินทางได้รอบโลก กวางตุ้งก็ค่อยๆ กลายเป็นเมืองท่าสำคัญทางใต้ของจักรวรรดิจีนขึ้นมา และมาขยายตัวอย่างมาก ในช่วงกลางศตวรรษที่ 18 ถึงกลางศตวรรษที่ 19 จนมีฐานะสำคัญเป็นเมืองท่าแห่งเดียวของจีนที่เชื่อมจักรวรรดิจีนกับโลกตะวันตก และในช่วงนี้อีกเช่นกันที่กวางตุ้งเป็นเมืองท่าสำคัญของการค้าขายผิ่นระหว่างจีนกับยุโรป ดังนั้นเมื่อสงครามผิ่นปะทุขึ้น กวางตุ้งจึงกลายเป็นสมรภูมิเดือดของสงครามผิ่นและจบลงด้วยนโยบายเรือปืนของอังกฤษที่บังคับให้จีนต้องเปิดเมืองท่าสำคัญ 5 แห่ง ภายใต้สนธิสัญญาหนานจิง เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 1842 และเมืองท่าทั้ง 5 คือ เซี่ยเหมิน ฟูโจว หนิงปัว ช่างไห่และกวางตุ้ง ผลจากการเปิดเมืองท่านี้เองได้ส่งให้กวางตุ้งกลายเป็นบ้านหลอมใหญ่ของวัฒนธรรม แม้ในช่วงที่อำนาจการปกครองในจีนตกอยู่ภายใต้กฎเหล็กของพรรคคอมมิวนิสต์ หรือช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม กวางตุ้งก็ยังคงทำหน้าที่เป็นประตูสู่การเชื่อมต่อระหว่างจีนกับโลกภายนอกอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะด้านการค้าและธุรกิจที่ยังมีงานแสดงสินค้าไม่ขาดสาย ในแต่ละปีจะมีงานแสดงสินค้าจีนถึง 2 ครั้ง สำหรับฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง มีนักธุรกิจเดินทางมาจากทั่วโลกเพื่อเข้าร่วมงานเช่นนี้ และเมื่อจีนเปิดประเทศเป็นทุนนิยมแล้ว กวางตุ้งก็ยังพลิกโฉมหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงเห็นได้ว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งให้กวางตุ้งมีความเป็นจีนน้อยมาก หากเราจะมองว่าความเป็นจีนหมายถึงวัง วัด ศิลปะและวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่สมัยราชวงศ์ แต่ถึงกวางตุ้งจะสูญเสียความเป็นจีนอย่างเข้มข้นไป สิ่งได้รับชดเชยกลับมาคือการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความโดดเด่นของวัฒนธรรมหนึ่ง นั่นคือวัฒนธรรมด้านอาหาร จนอาหารกวางตุ้งได้ชื่อว่าเป็นอาหารจีนที่มีคนรู้จักมากที่สุดในโลก ทั้งยังว่ากันว่าอร่อยกว่าอาหารจีนอื่นใด

คนกวางตุ้ง

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของประวัติศาสตร์มนุษยชาตินั้น มนุษย์ไม่เคยหยุดนิ่งกับที่ หากแต่เคลื่อนไหวโยกย้ายไปยังที่ต่างๆ ที่ตนคิดว่าเหมาะสมกว่าอยู่เสมอ และดังที่ได้กล่าวแล้วว่า เดิมมณฑลกวางตุ้ง เป็นดินแดนที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนพื้นเมืองทางภาคใต้ ซึ่งมีอารยธรรมและลักษณะความเป็นอยู่ที่แตกต่างออกไปจากคนจีนอันในกำแพงใหญ่อย่างเห็นได้ชัด แต่ด้วยเหตุที่ดินแดนตรงบริเวณนี้เป็นดินแดนติดทะเล จึงเป็นชัยภูมิในอุดมคติสำหรับการตั้งถิ่นฐาน และลงรกรากสร้างอารยธรรมเช่นที่ต่างๆ ในโลก มณฑลกวางตุ้งจึงเป็นดินแดนที่มีคนจีนจากทางเหนือ และภาคอื่นๆ อพยพเลื่อนไหลลงมาอยู่มากนับแต่โบราณกาลนานมาแล้ว และปัจจัยสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ส่งเสริมให้คนจีนกระจายตัวไปยังส่วนอื่นๆ ของจักรวรรดิคือ ในสมัยราชวงศ์ฉิน ซึ่งเป็นราชวงศ์แรกของจีนนั้น จักรพรรดิฉินที่เรารู้จักกันว่าเป็นจิ้งจอกเก้าหาง (จินไซห่วย) เมื่อรวบรวมแว่นแคว้นใหญ่ได้แล้วก็สั่งให้ขยายถนนในดินแดนหลายเส้นทั้งเหนือ ใต้ ออก ตก ไม่ผิดกับจักรวรรดิโรมันในเวลาต่อมา เพราะเมื่อมีดินแดนมากขึ้นก็ต้องมีถนนให้เดินทางไปมาหาสู่และนำการปกครองเข้าไป ถนนชนิดนี้ภาษากวางตุ้งเรียกว่า “จินมาโหล่ว” แปลว่า ถนนรถม้าศึก คำว่า “จิน” แปลว่า สงคราม คำว่า “มา” ก็ม้า ส่วน “โหล่ว” คือทาง ทางอะไรก็ได้ ทางคนเดิน ทางม้าเดิน ทางชีวิต ทางหากิน เป็นต้น ต่อมา พอไม่มีรถม้าเลยเหลือแต่ม้า คนจีนจึงเรียกถนนว่าหม่าลู่ (มาโหล่ว) และต่อมาอีกในปัจจุบันเหลือแค่คำว่า “โหล่ว” หมายถึง way ถนนสายต่างๆ ที่สร้างเพื่อปกครองดินแดนที่ขยายตัวออกไปในยุคราชวงศ์ฉินนี้ สุดท้ายแล้วคือการเปิดเส้นทางคมนาคมครั้งยิ่งใหญ่ครั้งแรกของจีน มีทั้งไปจนถึงฝั่งทะเลตะวันออก ลงใต้ถึงกวางตุ้งแล้วแยกไปยังแคว้นเล็กๆ เช่น กุ้ยโจว (ไกวเจา) และหยุนหนาน (หวันหนาม) ด้วย หยุนหนานนี่ก็ที่เราารู้จักกันในเวอร์ชันไทยว่ายูนนานนั่นเอง ส่วนทางเหนือตัดไปถึงมองโกเลียทีเดียว

สำหรับคนจีนกลุ่มหนึ่งที่คนไทยรู้จักคุ้นเคยมากที่สุด คือคนจีนที่พูดภาษาเฉาโจ้ว (หัวเจ้า) ที่คนไทยเรารู้จักกันว่าเป็นคนแต้จิ๋ว พวกเขาพร้อมตัวกันอยู่ในส่วนหนึ่งของมณฑลกวางตุ้งบริเวณรอบเมืองซานโถวหรือซัวเถา ในภาษาแต้จิ๋ว (ซ่านเถา) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ไปทางมณฑลฟูเจี้ยนมากกว่า คือห่างกันเพียง 38 ไมล์เท่านั้น (ประมาณ 48 กิโลเมตร) ตามประวัติศาสตร์การโยกย้ายถิ่นบันทึกไว้ว่า ช่วงศตวรรษที่ 9-15 มีชาวฟูเจี้ยนเดินทางเข้ามาในมณฑลกวางตุ้งกันเป็นกลุ่มๆ มารวมตัวกันแถวเมืองท่าซานโถวจนกลายเป็นชุมชนใหญ่ที่มีคนพูดภาษาเฉาโจ้วหนาแน่นยิ่ง และพวกเขามีอาชีพหลักคือเป็นเกษตรกร ภายหลังเมื่อมีการค้าทางทะเลเกิดขึ้นและได้ชักนำให้ชาวตะวันตกหลังไหลเข้ามา คนจีนทางเหนือและที่อื่นๆ จึงพากันอพยพลงมากันมาก เพื่อมาหางานทำ เพื่อมาหาช่องทางค้าขายกับชาวต่างชาติ และเพื่อออกเดินทางไปแสวงโชคนอกประเทศจีน เพราะที่นี่เป็นสถานที่ใหญ่ของการค้าแรงงานมนุษย์ ไม่ช้าไม่นาน กวางตุ้งก็กลายเป็นบริเวณที่อยู่ของคนหลายภาษา และเป็นประตูให้คนจีนอพยพออกไปทั่วโลกด้วย การที่มีคนหลังไหลเข้ามาอาศัยหากินในกวางตุ้งมากมาย ทำให้เกิดการผสมผสานในทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ นี่คงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้มีผู้เห็นว่าคนกวางตุ้งหน้าตาดี เพราะมีการแต่งงานกันระหว่างคนหลายพวก เกิดลูกผสมที่ได้ลักษณะเด่นของคนหลายชาติ แต่ข้าพเจ้าก็ยังยืนยันว่า ความสวยขึ้นอยู่กับตาคนมอง เพียงแต่เห็นแปลกว่าคนกวางตุ้งเป็นคนจีนที่ตาโต จมูกสวยโต้ง ผิวไม่ขาวซีดแต่ออกคล้ำเล็กน้อยแบบคนเล และที่สำคัญเป็นพวกที่มีจริตน่าสนใจกว่าจีนพวกอื่น ข้อเขียนข้างต้นนี้เป็นเพียงข้อสังเกตเท่านั้น จะเอายืนยันแน่ๆ ในทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ และเอาเป็นบรรทัดฐานมาวัดคนกวางตุ้งก็ไม่ได้ ดังนั้น สิ่งที่จะบ่งบอกความเป็นคนกวางตุ้งได้มากที่สุดคงเป็น “ภาษา” นั่นเอง

ภาษากวางตุ้ง

ในประเทศไทยเราถ้าพูดว่าคนกวางตุ้ง จะเข้าใจกันทันทีว่าเป็นคนที่พูดภาษากวางตุ้ง แต่พอคุยกับคนจีนในเมืองจีน เขาจะงงและต้องถามให้แน่ใจว่าเป็นคนกวางตุ้งจากส่วนไหน เพราะสำหรับเขาแล้วคนกวางตุ้งหมายถึงคนในมณฑลกวางตุ้งทั้งหมด ไม่ได้หมายถึงคนพูดภาษากวางตุ้งแต่เพียงอย่างเดียว เพราะในมณฑลแห่งนี้ นอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยของคนจีนที่พูดภาษากวางตุ้งแล้ว ยังเป็นที่อยู่ของคนจีนที่พูดภาษาต่างๆ หลายพวก เช่น คนจีนแต้จิ๋ว (จิ๋วเจ้าหยั่น) คนจีนฮกเกี้ยน (ฟกกินหยั่น) คนจีนแคะ (ฮากก้าหยั่น) และคนไหหลำ (หอยหน่ามหยั่น) ซึ่งอยู่บนเกาะทางใต้ของมณฑลกวางตุ้ง สำหรับคำว่า “คนกวางตุ้ง” ที่ข้าพเจ้าใช้ในหนังสือนี้ขอให้เข้าใจตรงกันว่าหมายถึงคนที่พูดภาษากวางตุ้ง ซึ่งคนเหล่านี้อาศัยอยู่ในตำบลต่างๆ เจ็ดแปดตำบลภายในมณฑลทางใต้ และโดยมากคนไทยจะรู้จักชาวกวางตุ้งว่ามาจากฮ่องกง เพราะภาษากวางตุ้งคือภาษาที่คนฮ่องกงใช้กันส่วนใหญ่ เราจะนับ หนึ่ง สอง สาม ว่า “ยัด หยี ล้าม” และเรียกตัวเองว่า “ก้องผู่หยั่น” คือคนกวางตุ้งนั่นเอง ส่วนคนไทยพวกเราเรียกว่า “ทวยหยั่น” พออ่านมาถึงตรงนี้คุณก็ได้เรียนรู้ภาษาของเราไปหนึ่งคำแล้ว คือคำว่า “หยั่น” ที่แปลว่าคน และภาษากวางตุ้งเป็นภาษาจีนที่มีคนพูดกันมากที่สุดในประเทศต่างๆ โลก เราจะได้ยินคนพูดภาษากวางตุ้งอยู่ทุกหนแห่ง แม้ว่าภาษาที่เป็นทางการของจีนคือภาษากลางแมนดารินก็ตามที และในขณะนี้คนที่เป่ย์จิงเองกำลังบอกว่า หลังจากที่ย่องกงคืนกลับอ้อมมอกจินแล้ว คนจีนนิยมพูดภาษากวางตุ้งกันมาก เช่นเวลาเรียกพนักงานร้านอาหารให้เก็บเงิน จะพูดว่า “หม่ายต๋าน” เป็นต้น และอีกหลายๆ ส่วนนั้นก็หันมาใช้แบบกวางตุ้ง โดยพวกเขาเห็นว่าภาษากวางตุ้งเป็นภาษาทันสมัย คงเป็นลักษณะแบบคนไทยที่พูดคำไทยปนคำฝรั่งนั่นเอง และก็ทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตามวิวัฒนาการของภาษาเกิดขึ้นตลอดเวลาเพราะภาษาเป็นสิ่งที่ไม่ตาย จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง

เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาตามความนิยมของมนุษย์ ใครจะรู้ว่าต่อไปคนจีนอาจนิยมพูดจีนคำหนึ่งและไทยอีกคำหนึ่งก็ได้ ไม่ก็เกิดอาการกลับกันไปในทางตรงกันข้าม

คนจีนที่พูดภาษากวางตุ้งแบ่งออกเป็นสองกลุ่มภาษา คือกลุ่มที่พูดภาษากวางตุ้งแบบ ซ้ำมยั๊บ และ เซีย๊บ

ภาษาซ้ำมยั๊บ คือภาษากวางตุ้งที่เราได้ยินกันตามภาพยนตร์นั่นเอง อาจจะถือได้ว่าเป็นภาษากวางตุ้งที่เป็นทางการ คำว่า “ซ้ำมยั๊บ” หมายถึงภาษาของคนสามตำบล นั่นคือมีการพูดสำเนียงเช่นนี้ในสามตำบลภายในมณฑลกวางตุ้ง ได้แก่ ตำบลหน่ามหยอย ตำบลฟุนหยูและตำบลส่นตัก ส่วนคำว่า “เซีย๊บ” ก็หมายถึงภาษาของคนในสี่ตำบล คือ ตำบลถ่อยซ่าน ตำบลห้อยเฟ่ง ตำบลย่นเฟ่งและตำบลห็อกซ่าน แต่เดิมตำบลพวกนี้มีฐานะเป็นเพียงหมู่บ้านที่รวมตัวกันเท่านั้น ต่อมาเมื่อมีพลเมืองมากขึ้นได้ขยายขนาดออกไปเป็นอำเภอ จนต่อมาทางการได้ยกขึ้นเป็นเมือง มาถึงปัจจุบันกลายเป็นเมืองขนาดใหญ่ไปแล้วเพราะคนมากเหลือเกิน คนที่มาจากทางนั้นเขาบอกกับข้าพเจ้าว่าแต่เดิมเป็นเพียง country แต่เดี๋ยวนี้เป็น city แล้ว และจากการสัมภาษณ์คนจีนกวางตุ้งที่ได้กลับไปเยี่ยมบ้าน เขาเล่าว่าเดี๋ยวนี้เซีย๊บซึ่งแต่เดิมคือสี่ตำบล มาบัดนี้ได้กลายเป็น “อิมมยั๊บ” คือมีห้าตำบลไปแล้ว เพราะมีคนอีกหมู่บ้านหนึ่งพูดสำเนียงนี้เพิ่มขึ้นมา ตำบลที่ว่าคือตำบลซันห่วย นี่นับเป็นเรื่องที่น่าสนใจยิ่งอีกเรื่องหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม คนจีนและคนเชื้อสายจีนในอเมริกา ยุโรปและที่ต่างๆ ทั่วโลก มักจะพูดภาษากวางตุ้งสำเนียงเซีย๊บ เพราะคนที่อพยพไปทางนั้นโดยมากคือคนเซีย๊บ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น พวกเขาต่างก็มักจะสามารพูดอีกสำเนียงหนึ่งได้ด้วย แม้ว่าสำเนียงเซีย๊บจะถูกมองคล้ายๆ ว่าเป็นภาษาท้องถิ่นเสียมากกว่า แต่ในระดับทั่วไปคนกวางตุ้งสองพวกก็คบหากันเป็นธรรมดา สำหรับในเมืองไทยข้าพเจ้าก็เห็นคนกวางตุ้งสองพวกนี้คุยกันได้สนุกสนาน

แม้จะมีเรื่องตลกที่ล้อเลียนคนแต่ละสำเนียงบ้าง ก็ยังไม่ถึงขั้นโกรธเคืองหรือแยกเขาแยกเราแต่ประการใด และเรื่องตลกเรื่องหนึ่งที่พวกคนกวางตุ้งทั้งสองสำเนียงชอบล้อเลียนกัน คือเรื่องกินเนื้อปู พวกเข้ายับเรียกเนื้อปูว่า “ไฮ่หยก” คำที่เขาเอาล้อคือคำว่า “ไฮ้” เพราะสำหรับสำเนียงซำมยั๊บน้ำคำนี้หมายถึงอวัยวะเพศหญิง ไม่ใช่ปู ตลกแบบนี้พวกหนุ่มๆ ที่ทะเล่ดั่งดั่งมักเอามาพูดกันต่อหน้าผู้หญิง

คุณแม่ของข้าพเจ้าก็พูดได้ทั้งสองสำเนียงเช่นคนกวางตุ้งทั่วไป และคบหาเพื่อนฝูงทั้งสองกลุ่มซึ่งล้วนมีบ้านอยู่ใกล้ๆ กันด้วย ยังไม่เคยเห็นมีความคิดขัดแย้งกันจนเป็นเรื่องราวใหญ่โต นอกจากปัญหาตีความเพ่งพวยข้าพเจ้าเองฟังภาษากวางตุ้งออกทั้งสองสำเนียง แต่ไม่ทราบเพราะเหตุใดจึงพูดได้เพียงสำเนียงซำมยั๊บน้ำเท่านั้น คงเพราะภาษาเข้ายับนั้นเร็วมาก จนใครๆ แม้แต่คนจีนด้วยกันยังบอกว่าคนกวางตุ้งพูดเร็ว และถ้าคุณคิดว่าภาษาจีนเขาพูดกันเร็วแล้วละก็ สำเนียงเข้ายับยิ่งเร็วกว่าที่คุณเคยได้ยินมามากนัก อาจารย์ของข้าพเจ้าที่เป็นคนปักกิ่งบอกว่าคนกวางตุ้งปราศรัยเหมือนคนปักกิ่งทะเล่กัน ตกมาถึงทุกวันนี้ข้าพเจ้าคิดว่าสำเนียงเข้ายับนั้นน่ารักดีเหมือนเสียงดนตรีที่เล่นเร็วๆ และมี staccato มากหน่อย คือเหมือนเห็นคนกำลังกระโดดหยองเหย้งๆ นั้นเอง อยากจะเทียบว่าเหมือนภาษาไทยล้อแกวอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

นอกจากพูดเร็วแล้วพวกเรายังทำงานเร็วจึงจนดูหยาบคายด้วย คนไทยที่เคยมีโอกาสไปเที่ยวฮ่องกงมักจะกลับมาบ่นว่าคนที่นั่นหยาบคายมาก เวลาไปรับประทานอาหารจะแจกจานแจกช้อนที่ พี่แกจะทำท่าคล้ายว่าโยนให้แบบไม่เต็มใจ ผู้รู้ที่เข้าใจเรื่องวัฒนธรรมและสังคมศาสตร์ก็อธิบายว่านั่นคือการพัฒนาที่เป็นแบบสังคมเมือง กวางตุ้งนั้นพัฒนาเป็นสังคมเมืองที่เร่งรีบก่อนพวกไห่ในมณฑลจิน ดังนั้น เขาจึงทำงานกันแบบแข่งกับเวลา พวกที่อยู่

ภาพปกโดย สมโภชน์ สิงห์ทอง

เส้นทางของอาส่าจะเริ่มจากการเข้าเป็นลูกมือช่วยงานตามบ้านใหญ่ๆ ก่อน พอลงเรือมาจากเมืองจีนก็จะมีคนมารับเอาไปเป็นลูกมือ บางคนรับหน้าที่เลี้ยงลูกเจ้านาย บางคนเป็นผู้ช่วยในครัวและทำงานบ้าน ทำงานซักฟอก แต่ก็ยังมีเด็กผู้หญิงกวางตุ้งบางคนเริ่มต้นทำงานด้วยตัวเองตั้งแต่อายุน้อย เพราะงานแบบนี้ไม่ต้องใช้ความรู้อะไรมาก เพียงมีทักษะและความฉลาดเฉลียวก็ใช้ได้แล้ว

